

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
МАЦЮКА ІВАНА МИКОЛАЙОВИЧА
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ МІСЦЕВОГО
РОЗВИТКУ»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Актуальність дослідження організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку в Україні зумовлена сучасними трансформаційними процесами, які визначають вектор функціонування держави в умовах глобалізації, європейської інтеграції та посилення ролі регіонів у забезпеченні сталого економічного зростання. Місцевий розвиток стає ключовою складовою економічної та соціальної політики, адже саме на рівні територіальних громад формується середовище для реалізації ініціатив, залучення інвестицій, створення робочих місць і забезпечення якості життя населення.

В умовах воєнних викликів та післявоєнного відновлення питання забезпечення ефективного функціонування місцевих економік виходить на перший план, оскільки від цього залежить не лише добробут громадян, а й стабільність держави в цілому. Організаційно-економічні механізми мають сприяти раціональному використанню місцевих ресурсів, формуванню інституційного середовища для розвитку підприємництва, залученню інвестицій та інновацій, а також інтеграції громад у загальнонаціональні та міжнародні економічні процеси.

Важливо також підкреслити, що актуальність теми зумовлюється потребою у модернізації інструментів фінансового забезпечення місцевого розвитку. Місцеві бюджети відіграють визначальну роль у формуванні економічної спроможності громад, проте вони часто стикаються з проблемою недостатності власних доходів та надмірної залежності від міжбюджетних трансфертів. Тому організаційно-економічні механізми повинні охоплювати питання диверсифікації джерел фінансування, розвитку партнерств між державою, бізнесом та громадськістю.

Отже, актуальність дослідження організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку в Україні визначається необхідністю комплексного оновлення підходів до управління територіальними громадами в умовах трансформаційних процесів, глобалізаційних викликів та воєнної нестабільності.

Обрана тема дозволяє розширити методичні основи дослідження місцевого розвитку, поглибити розуміння взаємозв'язку між економічними, соціальними та інституційними факторами, що визначають стійкість територій. В умовах відновлення України після війни саме місцевий рівень виступає основою для економічної стабілізації, інноваційного оновлення та підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародному рівні. Тому наукові дослідження означеної проблематики набувають першочергового значення як для академічної спільноти, так і для практиків.

З огляду на вищезазначене, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку в Україні є надзвичайно актуальним і має вагомий значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Мацюка Івана Миколайовича є складовою частиною та знайшла відображення під час виконання науково-дослідних тем: «Впровадження інклюзивних підходів до реінтеграції ветеранів, учасників бойових дій та їх сімей у цивільне суспільство й економіку України» (державний реєстраційний номер 0124U000566), зокрема розроблено організаційно-економічні підходи до формування стійких моделей місцевого розвитку з урахуванням потреб ветеранів та їхніх сімей; запропоновано інструменти інтеграції цільових соціальних груп у процеси економічної активності на рівні територіальних громад; підготовлено аналітичні матеріали щодо посилення ролі місцевого самоврядування в реалізації інклюзивної політики реінтеграції; сформовано практичні рекомендації щодо використання ресурсного потенціалу громад для підтримки соціально вразливих категорій населення в умовах повоєнного відновлення (довідка про впровадження № 03-24/04/1876 від 27.06.2025 р.); а також теми «Розвиток інклюзивного ринку праці в умовах релокації та міграції: зайнятість, освіта, доходи населення» (державний реєстраційний номер 0123U101558) – розроблено пропозиції щодо зміцнення організаційно – економічного потенціалу місцевих громад для ефективного реагування на виклики, пов'язані з релокацією підприємств та внутрішньою міграцією населення; запропоновано механізми адаптації місцевої економічної політики до змін у структурі зайнятості, викликаних воєнними діями та переміщенням трудових ресурсів; обґрунтовано роль місцевого самоврядування у формуванні інклюзивного ринку праці, орієнтованого на потреби вразливих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб (довідка про впровадження № 03-24/04/1877 від 27.06.2025 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Мета дослідження, що полягає у обґрунтуванні теоретичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій щодо організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку, у представлений роботі досягнута.

Отримані результати та прикладні рекомендації ґрунтуються на опрацюванні значного обсягу статистичної інформації, використанні сучасних методів дослідження, узагальненні світового та вітчизняного досвіду щодо організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку. Достовірність та обґрунтованість зроблених висновків і рекомендацій визначається сукупністю викладених наукових результатів. Висновки та рекомендації, сформульовані дисертантом, є достовірні, належним чином обґрунтовані шляхом фахового використання відповідних методів дослідження, а саме: аналізу і синтезу, монографічного, абстрактно-логічного, групування, евристичного, структурно-функціонального, дедукції та логічного моделювання, статистичного, рядів динаміки, індексного, графічного та інших.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є: вітчизняна законодавча база, офіційна інформація Державної служби статистики України; інформація з мережі Інтернет; наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених; особисті спостереження дисертанта. Такий широкий спектр інформаційних джерел, високий ступінь аналітичності інформації забезпечив не лише належний рівень достовірності висновків і пропозицій, але й дозволив дослідити організаційно-економічні механізми місцевого розвитку в Україні та її регіонах.

Висновки до розділів, наукові положення та загальні висновки і рекомендації дисертаційної роботи характеризуються високим ступенем достовірності й обґрунтованості, що підтверджує наукову цінність і практичну значущість виконаного дослідження. Вони відображають основні засади і напрями вирішення завдання з розробки і застосування інструментарію для реалізації механізмів щодо формування організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку в Україні. Завдання, положення наукової новизни та висновки дисертаційної роботи цілковито узгоджені.

Оцінювання новизни представлених результатів дослідження

Правильно вибудована архітектура роботи дозволила здобувачеві чітко підпорядкувати увесь текст дисертації розкриттю поставленої мети та розв'язанню сформульованих дослідницьких завдань. Як результат, в дисертаційній роботі Мацюка Івана Миколайовича міститися низка положень та

висновків, які привносять новизну у вітчизняну економічну науку, зокрема назвемо найважливіші з них.

Автором удосконалено методику оцінювання рівня місцевого розвитку шляхом поєднання індексного підходу, нормалізації показників і побудови субіндексів за чотирма напрямками (соціально-інклюзивним, економічним, інноваційно-інвестиційним, екологічним) із подальшою інтегральною оцінкою та просторово-динамічним аналізом.

Особливо слід відмітити подальший розвиток наукових підходів до оцінювання інклюзивного потенціалу територіальних громад через деталізацію системи показників і використання комплексного аналізу соціальних, економічних, інноваційних та екологічних параметрів у поєднанні з просторовим аналізом.

У дисертаційній роботі набув подальшого розвитку сценарний підхід до удосконалення організаційно-економічних механізмів через побудову варіативних стратегій, що враховують різний рівень ресурсного забезпечення, управлінської спроможності та економічної активності громад

Також набули подальшого розвитку методи типологізації регіонів із застосуванням інтегральних та субіндексних показників для виокремлення стратегічних профілів розвитку та обґрунтування адаптивних стратегій (локальної інклюзії, структурного зростання, інтелектуального прориву, екологічної відповідальності).

Також слід відмітити подальший розвиток наукових підходів до активізації інноваційного розвитку громад шляхом інтеграції стратегії смарт-спеціалізації, розвитку інноваційної інфраструктури та використання геоінформаційних технологій у управлінських системах

Усе зазначене свідчить про високе теоретико-прикладне значення дисертаційної роботи, що розглядається.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методичних підходів щодо вирішення проблематики формування організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку. А практичне – у використанні теоретичних та науково-прикладних розробок дисертанта у діяльності органів державної влади, господарюючих суб'єктів та закладів вищої освіти.

Практична цінність результатів дослідження полягає у розробці прикладних положень організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку. Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджене відповідними

довідками, а саме: Департаменту фінансів Волинської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження № 1399/06-12/2-25 від 29.07.2025 р.); відділу фінансів Луцької районної державної адміністрації (довідка № 136/01-08/2-25 від 29.07.2025 р.); Іваничівської селищної ради Володимирського району Волинської області (довідка № 150 від 29.07.2025). Теоретичні та методичні розробки дисертаційної роботи використовуються у реалізації освітнього процесу Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка про впровадження № 03-24/04/2006 від 07.07.2025 р.).

Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертація містить посилання на джерела запозичених ідей, розробок, тверджень та інформаційно-аналітичні ресурси. Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Достовірність та повнота викладу основних положень, висновків та результатів дослідження

Основні наукові положення дисертації опубліковано в 9-ти наукових працях загальним обсягом 2,74 друк. арк., з яких всі друк. арк. належать автору; серед них у фахових наукових виданнях України категорії «Б» – 4 наукові статті та здійснено 5 публікацій апробаційного характеру.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження

Водночас, як свідчить зміст дисертаційної роботи, є окремі положення, які відкривають простір для наукової дискусії, зокрема:

1. У параграфі 1.1 першого розділу роботи на с. 49 подано авторське трактування організаційно-економічного механізму місцевого розвитку як *«інтегрованої системи взаємопов'язанихважелів, інструментів, методів і стимулів управлінського впливу...»*, проте відсутнє обґрунтування, чим таке авторське трактування відрізняється від уже наявних у науковій літературі і у чому полягають елементи його новизни.

2. У параграфі 2.1 «Структурно-функціональний аналіз умов формування механізмів місцевого розвитку на засадах інклюзивності та інноваційності» другого розділу дисертації виявлені неточності при візуалізації подачі результатів дослідження. Зокрема, на рис. 2.15 *«Витрати суб'єктів господарювання на охорону навколишнього природного середовища у 2024 році»* (с. 114) не зазначено одиниці виміру відповідних витрат.

3. У параграфі 2.3 «Комплексне вимірювання ефективності організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку на основі інтегрального індексу»

другого розділу дисертації на с. 140 міститься табл. 2.14 під назвою «*Чисельність наявного населення*», хоча з її змісту зрозуміло, що таблиця містить нормовані значення, які не відображають абсолютну чисельність населення.

На с. 141 цього ж параграфу роботи розміщено табл. 2.15 під назвою «*Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання*», яка відображає нормовані показники, а не абсолютну чисельність зайнятих працівників суб'єктів господарювання, як вказано в її назві. На нашу думку, доцільно було б відкорегувати назви означених таблиць відповідно до даних, що в них відображено.

4. У параграфі 3.1 третього розділу роботи (с. 184–185, табл. 3.1) автором запропонована шкала класифікації регіонів за інтегральним індексом місцевого розвитку, проте обґрунтування меж інтервалів подано лише на рівні «порівняння зі стандартним відхиленням». Відсутній аналіз чутливості до вибору цих меж і не показано, як результати змінюються при застосуванні альтернативних порогів, що, на нашу думку, знижує об'єктивність типологізації, адже регіони з індексом близьким до граничного значення (наприклад, Тернопільська – 0,193 та Сумська область – 0,203) можуть кардинально змінювати групу лише через невелике коливання. Вважаємо, що така ситуація потребує додаткового статистичного тестування стабільності отриманих автором результатів.

5. Представлений в третьому розділі (с. 185-186, табл. 3.2, рис. 3.1) поділ автором регіонів на три групи є коректним, однак висновки щодо «високого рівня розвитку» для областей із індексом дещо вищим 0,3 (до прикладу, Харківська обл. – 0,310, Одеська обл. – 0,319) виглядають завищеними. В тексті роботи не враховано, що їхні індекси лише незначно перевищують середні значення, а отже, з низькою ймовірністю вони відображають системно вищий рівень розвитку. Візуалізація на рис. 3.1 (с. 186) підтверджує наявність вузького діапазону значень, проте автор не підкреслює цю обставину, що створює ризик неправильного тлумачення «високих» показників, хоча насправді вони є досить відносно високими.

Проте, окреслені зауваження та дискусійні положення принципово не знижують наукову цінність дослідження, а є предметом для дискусії під час захисту дисертації.

Загальний висновок

Аналіз дисертації та опублікованих праць Мацюка Івана Миколайовича надає підстави зробити висновок про те, що дисертаційна робота на тему

«Організаційно-економічні механізми місцевого розвитку» є актуальним, цілісним науковим дослідженням, яке містить наукову новизну, має теоретичне і практичне значення. У роботі одержано нові науково-обґрунтовані результати, які надали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливої наукової проблеми, що полягає у розробці теоретичних, методичних і прикладних положень щодо організаційно-економічних механізмів місцевого розвитку в Україні та її регіонах. За змістом дисертаційна робота, її науково-прикладні результати та висновки відповідають галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» і спеціальності 051 «Економіка».

Дисертаційна робота «Організаційно-економічні механізми місцевого розвитку» є завершеним науковим дослідженням, що за структурою, змістом, оформленням та повнотою висвітлення результатів у наукових виданнях відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 року зі змінами і доповненнями, а її автор – Мацюк Іван Миколайович заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Тетяна ШМАТКОВСЬКА

